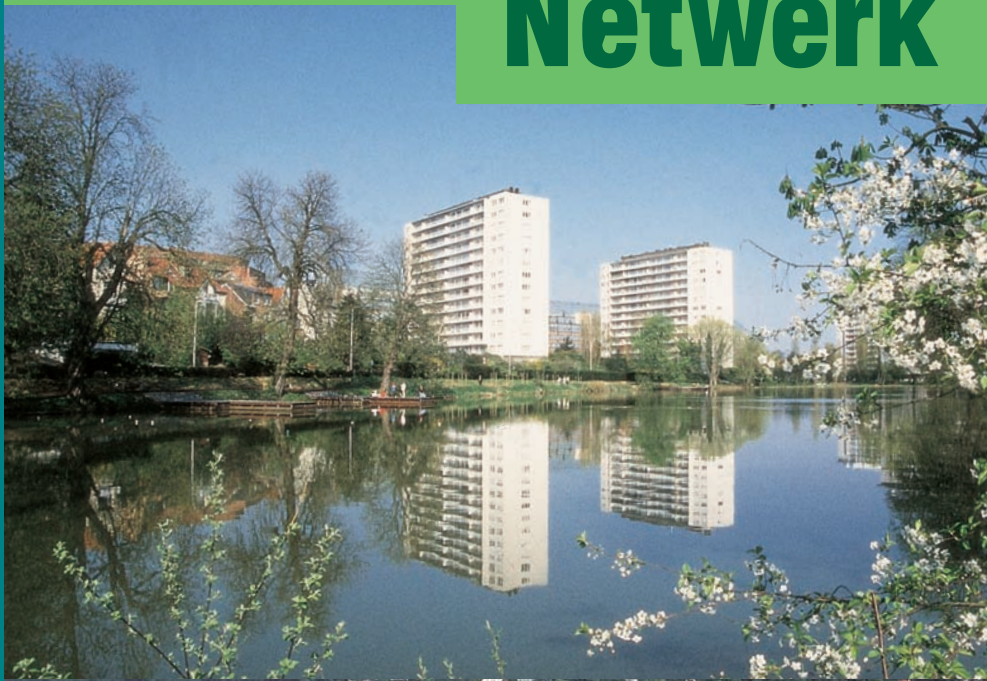

Groen en blauw Netwerk

BRUSSELS INSTITUUT VOOR MILIEUBEHEER

Voorwoord

Groene ruimten creëren waar er een gebrek aan is. Ze aaneenschakelen door middel van met groen omzoomde straten.

Rivieren met zuiver water doen herleven.

De burgers een waaier van mogelijkheden bieden, zodat ze naar gelang van hun stemming kunnen kiezen voor verpozing, natuurbeleving, gezelligheid of een speelplein voor de kinderen. Dat is de opzet van het groene en blauwe netwerk, een ambitieus project waar we volop achterstaan.

De bedoeling van dit programma was de ontwikkeling van een concept en een planning op lange termijn. Daarom strookt het groene en blauwe netwerk met de stedenbouwkundige voorschriften, die de verwezenlijking ervan praktisch mogelijk maken.

Het spreekt vanzelf dat dit actieplan pas zin krijgt door de tastbare en concrete verwezenlijkingen die eruit voortvloeien. De realisaties van het BIM vormen een mooie illustratie van deze manier van werken. Het opnieuw vrijmaken van de overwelfde Woluwe zal het mogelijk maken deze beek landschappelijk en ecologisch in ere te herstellen, zuiver water te recupereren en de continuïteit van de waterloop en de wandelingen te verzekeren.

Het Gaucheretpark en het Dauwpark werden aangelegd in wijken die opvielen door hun schaarste aan groene ruimten. Ze vormen de pijlers voor de heropleving van deze twee wijken, want ze voorzien zowel in een sociale als in een spelfunctie, met name door de aanleg van speelterreinen voor de kinderen.

Ander voorbeeld: de «Spoorwegwandeling», een traject van weldra 7 km dat verschillende voetgangersbruggetjes telt. Al deze realisaties maken de leefomgeving van de Brusselaar een stuk aangenamer. Natuurlijk zal Brussel niet van vandaag op morgen groen en blauw worden: het weven van het netwerk is een zaak van lange adem en niet enkel het werk van de overheid. Iedere burger kan eraan meewerken door plaatselijke acties (in een tuin, op een binnenplein). Het is de combinatie van kleine en grote initiatieven die deze taak tot een goed zal einde brengen. Zo zal ons Gewest het netwerk beetje bij beetje voltooien en weer aanknopen met de aangename kanten van het leven.

De Minister van Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brussel, een mozaïek van groen en blauw

begraafplaatsen – en vergeten we vooral het Zoniënwoud niet – bedraagt ongeveer 8.500 hectare. Een aanbod aan openbaar groen dat ons stadsgewest bij de koplopers van de grote Europese steden plaatst. Maar cijfers zeggen niet alles. Wie van de periferie naar het centrum gaat, ziet de kleur van de stad van groen naar grijs verschieten. De nood aan open en groene ruimte is dus zeer ongelijk verdeeld naar gelang van de wijk waar men woont.

Hoe kan de overheid op een coherente manier inspelen op deze veelvuldige en uiteenlopende behoeften? En vooral: hoe kan men dit omzetten in een ontwikkelingsstrategie voor het Gewest?

Er is nu een regionaal plan goedgekeurd dat het stadsweefsel van Brussel omtovert in een web van groene en blauwe draden. Met het groene netwerk wil de stad het tekort aan groene ruimten opvullen in zones die daar bijzonder karig mee bedeeld zijn, de

bestaande groene ruimten onderling verbinden en de biodiversiteit van fauna en flora behouden en uitbreiden. Het blauwe netwerk wil werk maken van de her-

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is groener dan het op het eerste gezicht lijkt. De gezamenlijke oppervlakte van alle parken, privé-tuinen, bossen, sportvelden,

waardering van het open water en de vochtige gebieden, waaraan de stad haar oorsprong dankt.

Sommige van die groene en blauwe verbindingen bestaan reeds: met bomen omzoomde lanen, spoorweg – en andere bermen, oevers van waterlopen... Andere zullen geleidelijk aan worden aangelegd.

Door kleine ingrepen kunnen heel wat zowel openbare als privé-ruimten, omgevormd worden tot plaatsen waar het beter vertoeven is: parkeerterreinen, sportvelden, pleinen, binnenplaatsen van gebouwen, braakliggende gronden...

Door de ontwikkeling van deze groene en blauwe netwerken

wil het Gewest iedere inwoner de mogelijkheid bieden om dicht bij huis of bij het werk een groene ruimte te vinden die beantwoordt aan zijn verwachtingen: een plek waar hij kan rusten, herademen, spelen, mensen ontmoeten, wandelen, de natuur ontdekken...

Volg de lijn. Blader kriskras door deze brochure en het zal u duidelijk worden.

Draadje per draadje...

Min of meer groene zones

Het aantal groene ruimten neemt af van de periferie naar het centrum van de stad. Op een stadsplan kan men dan ook een aantal concentrische

zones afbakenen waar men bij de geplande werkzaamheden aan bepaalde functies van het groene netwerk de voorkeur dient te geven.

In het centrum: «de perimeter van begroening en oprichting van groene ruimten». Binnen deze zone moet men voortaan altijd de «groene» reflex hebben. Elk nieuw urbanisatieproject moet voorzien in straatplantingen, de aanleg van groene ruimtes of pleinen, daktuinen of gevelbegroeiing... zowel in openbare ruimten als op privé-terreinen, van zowel bedrijven als burgers.

In de periferie: «de groene stad van de tweede kroon». Daar moet het meer residentiële karakter behouden blijven, vooral de landschappelijke kwaliteiten.

Tussen beide liggen een groot aantal groene ruimten van allerlei aard. Wanneer ze onderling en met de twee andere zones verbonden worden, vormen ze de knooppunten die de continuïteit van het groene netwerk verzekeren.

Van globaal naar lokaal

De strategie van groene en blauwe netwerken is een totaalprogramma dat globale prioriteiten vastlegt. Concrete projecten krijgen budgetten toegewezen en hun uitwerking wordt toe-

vertrouwd aan gewestelijke administraties. Maar het Gewest stelt voor dat ook de gemeenten zich achter deze dynamiek scharen. Gemeentelijke projecten die beter inspelen op de meer lokale behoeften van hun inwoners kunnen zich op het basisnetwerk enten en het nog verrijken.

Groene wandeling

Voor de «groene wandeling», een idee uit 1986, was een volledig circuit van bewegwijzerde paden doorheen heel het Gewest gepland. Maar het is nooit voltooid: grote stukken ervan bestaan, maar ze werden niet met elkaar verbonden. Het groene-en-blauwe-netwerkplan heeft deze wandeling een nieuwe impuls willen geven door het te integreren in de groene continuïteit aan de rand van het Gewest.

...wordt het web geweven

De notie netwerk verwijst niet zozeer naar de mazen van een weefsel of een net, maar veeleer naar het web van een spin.

De regionale ruggengraat van het groene netwerk bestaat uit een web van groene lijnen. Het is op een gelijkmatige manier verdeeld over heel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het is de bedoeling om via deze hoofdlijnen de groene ruimten onderling te verbinden op een manier die voor de gebruikers, vooral de voetgangers en de fietsers, zo aangenaam mogelijk is.

Deze groene lijnen worden nu aangesloten op de ruimten die de stad structuur geven, zoals het stratennet en de openbare ruimten. Het komt er

dus op aan de grote invalswegen van de stad te vergroenen: bomenrijen aanplanten langs boulevards en lanen, oevers van waterlopen ontdoen van hun verharding, voet- en fietspaden verbeteren, enz.

Zo kan men bv. van het Terkamerenbos naar het Louizaplein via de Louizalaan, een met bomen beplante laan die de stad structuur geeft. Maar dit traject is niet aangenaam en voetgangers en fietsers voelen er zich niet veilig. Het netwerk van de groene continuïteit stelt een alternatief voor dat meer rekening houdt met deze weggebruikers en dat door bijkomende werkzaamheden nog meer aan hun noden zal worden aangepast.

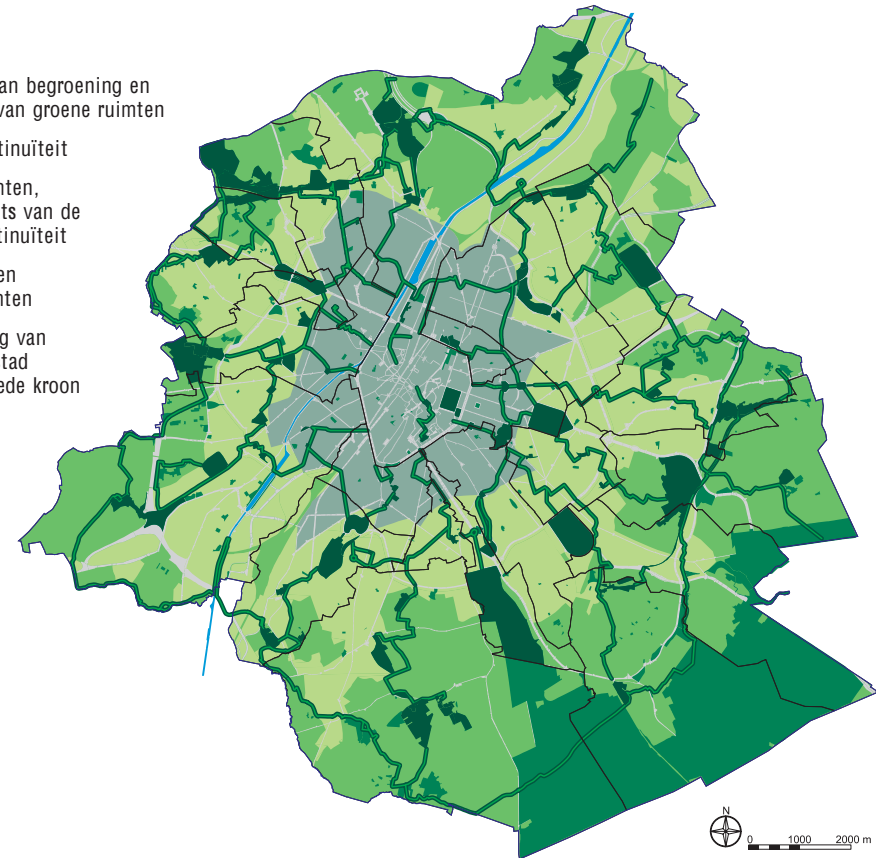
Perimeter van begroening en oprichting van groene ruimten

Groene continuïteit

Groene ruimten, pleisterplaats van de groene continuïteit

Woud, bos en groene ruimten

Bescherming van de groene stad van de tweede kroon

Multifunctioneel

Vrije ruimte, van economische rijkdom tot sociale noodzaak

In de Middeleeuwen was de beschikbaarheid van vrije ruimte een economische troef voor Brussel. Ze vormde de basis van elke economische activiteit die gebonden was aan grond en water en leek wel onuitputtelijk. In de loop der eeuwen nam de verstedelijking toe, de beschikbare ruimte nam af en werd aan allerlei reglementeringen onderworpen. In de 19de eeuw gaf Leopold II de openbare ruimte een nieuwe functie: mooi aangelegde parken moesten de stad verfraaien en de burgers uitnodigen tot flaneren in het groen. Maar ondertussen zijn de tijden opnieuw veranderd en vandaag moet de groene ruimte verschillende functies vervullen: borg staan voor de kwaliteit van het stadsleven, uitzicht en kleur geven aan mensen die daar gebrek aan hebben, het isolement van de grootstad doorbreken door de groene ruimten onderling te verbinden en ze gastvrij te maken, de stedeling informeren over de rijkdom en de verscheidenheid van de natuur...

Ecologische functie

Door zijn gelijkmatige verdeling over het grondgebied speelt het netwerk van groene ruimten ook een belangrijke ecologische rol. Het zorgt er o.m. voor dat planten zich kunnen verspreiden en dat sommige diersoorten zich van de ene groene ruimte naar de andere kunnen verplaatsen. Zowel het stedelijk landschap, het natuurlijk patrimonium als de biodiversiteit hebben er

dus rechtstreeks voordeel bij. Om deze functie te behouden en te ontplooiën volstaat het niet bepaalde zones te beschermen als «natuurreser-

vaat». Het beheer van een aantal andere gebieden moet door middel van een minder strikt onderhoud deze laten evolueren van aangeplante tuinen naar meer natuurlijke landschappen. Op die manier zal het netwerk stilaan verrijkt worden met nieuwe schuilplaatsen voor wilde planten en dieren.

Keuzen maken

De aanleg, van '93 tot '95, van het Wilderbos, ten noordwesten van Brussel, was de eerste schuchtere poging om de eco-

logische en sociale functies met elkaar te verzoenen. De dichte en gevarieerde begroeiing die het terrein vroeger avontuurlijk en geheimzinnig maakte, heeft er wel wat bij ingeboet. Op de keper beschouwd is men dikwijls verplicht een keuze te maken tussen de verschillende functies die het groen-en-blauw-netwerk zou moeten vervullen.

Bos

Onderdelen van een Europees netwerk

Naast het Zoniënwoud telt Brussel nog enkele andere bossen die overgebleven zijn van het vroegere landschap. Deze natuurgebieden bij uitstek herbergen een fauna en flora, die mee de kwaliteit van het leven in de stad bepalen. Samen met andere, biologisch even rijke sites, vormen ze de Brusselse

knooppunten van een uitgestrekt netwerk van natuurgebieden, dat zich uitstrekt over heel Europa.

« Parel aan de kroon... »

Het Zoniënwoud, dat voor meer dan 70 % uit beuken bestaat, is een groene kathe-draal aan de rand van de stad. Door het creëren van reservaatgebieden en de heraanleg van vijvers is zijn ecologische rol versterkt. Een zeer dicht netwerk van wegen, wandel-, fiets- en ruitersporen zorgt er samen met de speelterreinen en picknickplaatsen voor dat het ook een plek is waar veel mensen zich in hun vrije tijd komen ontspannen.

Aan de andere kant van de stad...

Het Laarbeekbos werd eertijds aangeplant op het terrein van een kalksteengroeve die rond 1645 door de monniken van de abdij van Dielegem werd verlaten. Het is een uitzonderlijk gebied, zowel omwille van de biodiversiteit als het reliëf. Maar het bos trekt zoveel bezoekers en recreanten uit de omgeving aan dat deze rijkdom gevaar loopt. Om de verschillende functies te verzoenen werden reeds allerlei maatregelen genomen en worden nog andere in het vooruitzicht gesteld: aanleg van wegen, betere bewegwijzering, enz.

» Toegankelijke natuur

Sommige bossen of delen ervan hebben thans het statuut van natuurreservaat. Dat geldt bv. voor de «Verdronken Kinderen» en de «Vuylbeek» in Watermaal-Bosvoorde. Het beheer tracht het behoud van fauna en flora te verzoenen met het onthaal van bezoekers. Zorgvuldig onderhouden exploratiepaden door-kruisen het gebied. Ze zijn aangelegd om te voorkomen dat wandelaars de bodem, de plantengroei of de bermen zouden vertrappen, of de vogels zouden verstoren die vlak boven de grond of in de struiken nestelen. De meer kwetsbare gedeelten zijn afgeschermd met een omheining.

Vijvers en waterlopen

Blauw zoals de stad

De vroegste geschiedenis van Brussel speelde zich af tussen stad en water. Naarmate de stad ontwikkelde, veranderde het netwerk van waterlopen van bestemming: van aandrijfkracht voor molens en brouwerijen degenereerde het tot een open riool, werd het geleidelijk overweld en ver-

dween het tenslotte uit het landschap. Vandaag wordt het open water geherwaardeerd. Dat is de opzet van het blauwe netwerk, dat niet los kan worden gezien van het groene.

Stromend water in zicht!

Met het oog op de hygiëne en de strijd tegen de overstromingen werden de Zenne en haar bijrivieren rond 1850 overweld. Op heel wat plaatsen zouden deze waterlopen thans opnieuw het daglicht kunnen zien of een normaal debiet kunnen hebben. Voor de Woluwebeek tussen het Bronnenpark en de Lindekemalemolen is het binnenkort zover. De bedding is gegraven en de oevers zijn gestabiliseerd met vegetatie

om verzakkingen te voorkomen. Weldra stroomt de Woluwe weer 400 meter langer in de open lucht, afgeboord met een nieuw wandelpad.

Een stelsel van waterlopen

Verschillende beken, zoals de Geleytsbeek en de Molenbeek, zijn herhaaldelijk onderbroken. Het water wordt er afgevoerd naar overbelaste collectoren. Het is de bedoeling deze afzonderlijke stukken weer met elkaar te verbinden en het water naar de Zenne te leiden.

Overstromingen voorkomen

Het proper water van vijvers, bronnen of kwelplaatsen wordt nu vaak naar de riolering geleid, waar het vermengd wordt met afvalwater en het risico op overstromingen doet toenemen. Dat is het geval voor de vijvers van Hertoginnedal, de Leybeek, de Visserij en het Parmentierpark. In droge periodes bestaat bijna 40 % van het rioolwater dat in de collectoren terechtkomt uit

proper water. Het is dus een verantwoorde keuze om dat water gescheiden te houden en het in een van de beken of vijvers te laten uitmonden. Bij de heraanleg van de Woluwe tussen het Bronnenpark en het Maloupark zal het water worden opgevangen in een parallel systeem en naar de beek gestuurd worden i.p.v. naar de riolering. Om het hoofd te kunnen bieden aan een plotse watertoevloed voorziet men bij de heraanleg van de collector aan de Koning Albertlaan in Sint-Agatha-Berchem in de afvoer van het overtollige water naar het Hunderenveld. Ook andere waterrijke gebieden, zoals het moeras van Ganshoren in de vallei van de Molenbeek, zouden in de toekomst kunnen instaan voor de opvang van overtollig water.

Complementariteit

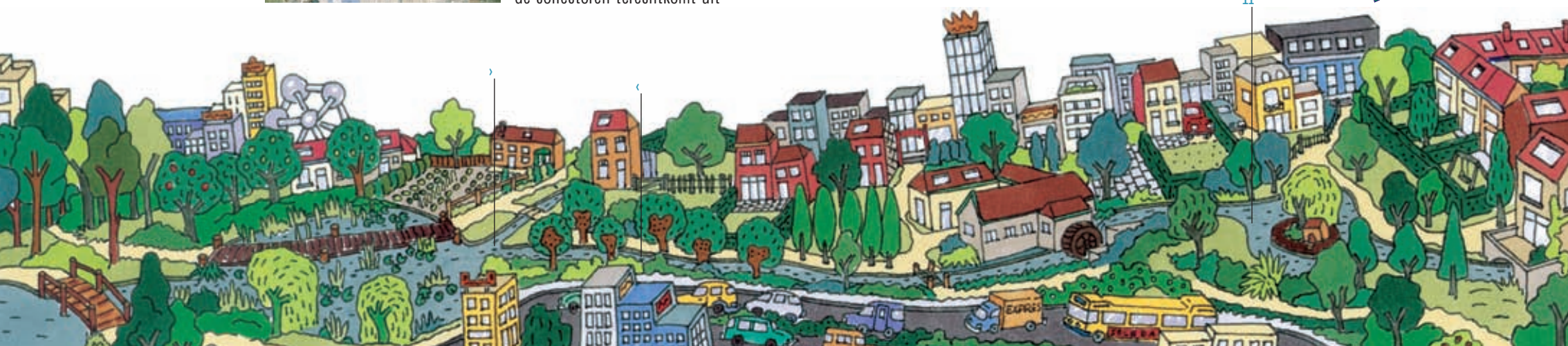
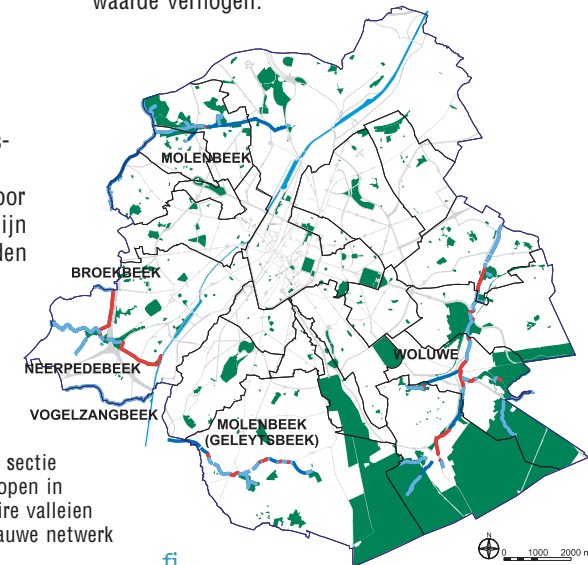
De afvoer van proper water naar de riolering hindert ook de goede werking van zuiveringsstations. Het is veel onschadelijker water te zuiveren wanneer de vervuiling verdund is door een grote hoeveelheid proper water. Op termijn zal een deel van de werkzaamheden die worden uitgevoerd voor het blauwe netwerk dan ook leiden tot een beter rendement en betere resultaten van de zuiveringsstations voor industrieel en huishoudelijk afvalwater.

Prioritaire verwezenlijking van het blauwe netwerk
Open waterloop

Overweldde sectie van waterlopen in de prioritaire valleien van het blauwe netwerk

fi Met de voeten in het water

Een team van eco-werkers staat in voor het onderhoud van de waterlopen en waterrijke gebieden. Het verzekeren van een goede doorstroming door het opruimen van afval en het teveel aan plantenresten beperkt het risico op overstromingen en op tijdelijke of blijvende vervuiling. Daarnaast zal het minder kunstmatige beheer van beekoevers, vijverbermen en waterrijke gebieden hun landschappelijke, ecologische en recreatieve waarde verhogen.

De knooppunten

◀ Groene oasen

Sommige kerkhoven van het Gewest zijn echte oasen van groen. Op dat van Brussel, met zijn talrijke bomen, vindt men een fauna en flora die de site een authentieke biologische waarde verlenen. Het oude kerkhof aan de Dieweg in Ukkel is dan weer geliefd bij mensen die de afzondering opzoeken, en

plekjes met een ouderwetse charme op prijs stellen. Sinds het niet meer gebruikt wordt, vieren wilde planten er hoogtij. Nog verrassender misschien is dat het Georges Henripark in Sint-Lambrechts-Woluwe, het Bospark in Anderlecht en de Kleine Zavel in Brussel-Stad vroeger eveneens kerkhoven waren.

› Zowel blauw als groen

Het Reigersbosspark, aangelegd op en in de plaats van een nooit gerealiseerde invalsweg, strekt zich uit langs de vallei van de Watermaalbeek en is vandaag de dag een groene ruimte die uiteenlopende func-

ties vervult. De buurtbewoners wandelen of fietsen er doorheen om naar de aangrenzende wijken te gaan. Het park werd zo ingericht dat de recreant er volop aan zijn trekken komt (speelterreinen, crosspistes, moestuintjes,...), maar dat ook de biodiversiteit er bij gewonnen heeft door de aanleg van natuurlijke zones voor de spontane fauna en flora van waterrijke gebieden.

Langs de straten

Het beplanten van straten, lanen en boulevards biedt talloze voordelen. Wat er ook wordt aangeplant, gazons, bloemperken, struiken of bomen, ze vervullen de uiteenlopende functies van alle groene ruimten: buurtverfraaiing, stof-filter, regenwateropvang, seizoenwijzer en (in mindere mate) biologische corridor.

fi Te veel stress

De bomen die onze straten afboorden zijn onderhevig aan intense stress: vervuiling, zware snoeibeurten, stamkwetsuren, bodemverdichting rond de wortels... Hun bijdrage aan het groene netwerk hangt dus af van hun gezondheidstoestand.

Het probleem doet zich vooral voor bij een groot aantal van de meest majestueuze lanen en boulevards. De bomen hebben er vaak de pensioengerechtigde leeftijd al overschreden. Bij een langetermijnplanning moet hun vervanging zeker in overweging worden genomen.

Kastanjabomen aan vervanging toe

De Koningslaan, die de buurt van het Zuidstation verbindt met het Dudenpark, is een recent voorbeeld van de heraanleg van een grote verkeersader volgens de principes van het groene netwerk. De kastanjabomen waren te oud geworden en moesten gekapt worden. Dat viel bij de bewoners van deze toch al niet zo groene buurt aanvankelijk niet in goede aarde. Maar in het totaalproject konden ze zich toch wel vinden. De rijweg werd teruggebracht van 4 tot 2 baanvakken, waardoor op de met gras ingezaaide middenberm ruimte vrijkwam voor voetgangers. Voor auto's worden plaatsen gereserveerd, zodat er een einde komt aan het wildparkeren op de voetpaden en op de middenberm. Voor voorbijgangers is het voortaan aangenaam kuieren tussen de Fonsnylaan en het Rochefortplein. En binnen enkele jaren zullen de jonge kastanjabomen bij deze wandeling opnieuw voor schaduw zorgen.

fi Op adem komen tussen blauw en groen

Een aaneenschakeling van pleinen zoals die van Etterbeek (Ambiorix, Marie-José...) of een blauwe ketting zoals de vijvers van Elsene, die in het verlengde liggen van het Terkamerenbos, de Koninklijke Tuin en de tuinen van de Abdij van Terkameren... allemaal zijn het verbindingslijnen tussen de verschillende groene ruimten. Deze vijvers maken geen aanspraak op enige reële ecologische functie, maar eerder op deze van een fraai en aangenaam decor. Het is er gezellig om te wandelen langs de oevers tussen twee drukke winkelstraten in, er middagpauze te houden of er 's zondags een lijntje uit te werpen.

Hindernisbaan

Het kruispunt tussen de Tervurenlaan, de Vorstlaan en de Woluwelaan is een echte verkeerswisselaar en zou dan ook zeker berekend moeten zijn op voetgangers en fietsers. Binnenkort zal een voetgangersbrug de twee stukken van het wandelpad langs de oude spoorlijn Brussel-Tervuren met elkaar verbinden, zodat dit verkeersknooppunt door hen veilig kan genomen worden. De groene wandeling zal worden uitgebreid met nog meer voetgangersbruggen, die de toegang tot andere groene ruimten moeten vergemakkelijken.

Parken

Uiteenlopende functies

Het onderdeel van het groene netwerk dat de meest uiteenlopende functies vervult zijn waarschijnlijk de parken. Deze vrije ruimten middenin het weefsel van de stad nodigen uit tot ontspannen,

spelen, wandelen... Door hun architectuur of geschiedenis zijn sommige uitgegroeid tot ware getuigen van ons cultuurhistorisch verleden. Omdat ze tussen drukke wijken liggen, zijn het tevens doorgangs-

plaatsen. Door hun min of meer natuurlijk karakter vervullen ze ook een ecologische functie. En tenslotte zal niemand ontkennen dat ze de stad verfraaien en op die manier bijdragen tot de kwaliteit van het stadsleven.

◀ Ruimte voor feesten en culturele manifestaties

Het Jubelpark is ontworpen als een openbare ruimte die verschillende functies moet kunnen vervullen: cultuur, toerisme, feesten, recreatie

en groene continuïteit. De Koninklijke Musea zijn een trekpleister voor de talrijke toeristen en Brusselaars die er de tentoonstellingen komen bezoeken. De grote Moskee vormt een sociaal en religieus trefpunt. Op het plein worden regelmatig

grote populaire manifestaties gehouden, zoals het Irisfeest, de 20 km van Brussel, fietshappenings en grote vuurwerken. Tijdens de week ziet men er jonge ouders achter een kinderwagen, joggers en rolstoelgebruikers die het vlakke reliëf op prijs weten te stellen.

› Restauratie van het (horti)cultureel patrimonium

Het park van de Kruidtuin, een historische site die zowel om haar botanische als haar artistieke rijkdom beschermd is, komt er langzaam maar weer bovenop. De recente restauratie die het Gewest er begonnen is, doet de oude charme en rust geleidelijk weer herleven. Zeldzame boomsoorten heraanplanten, struikpartijen snoeien, beelden restaureren, recreatieterrintjes aanleggen voor de buurtbewoners... alles moet

samen aangepakt worden om tegemoet te komen aan de uiteenlopende functies van het park. Ideaal zou zijn als de twee delen, die nu gescheiden zijn door de Sint-Lazaruslaan, op langere termijn weer konden aaneensluiten.

fi De openbare ruimte is van iedereen

Het blijft een pijnlijke herinnering dat het Elisabethpark jarenlang doormidden was gesneden door de snelweg en het viaduct die aansluiting gaven op de Rogiertunnel.

Vandaag is het park gerestaureerd en kunnen de buurtbewoners opnieuw genieten van dit wandel- en speelterrein. Elk jaar in juni wordt het plein, tegen valavond, gedurende drie dagen herschapen in een feestterrein waar massa's mensen samenstromen.

De spoorwegen

◀ Groene corridors

De spoorwegbermen, met hun dicht en gevarieerd struikgewas, zijn groene corridors die tot in het hart van de stad reiken. Bij het doorkruisen of passeren van groene ruimten vormen ze authentieke ecologische verbindingen - overigens de enige die in Brussel die naam waardig zijn. Het beheer ervan is zeer delicaat, maar heeft soms aangename verrassingen in petto, zoals bloemrijk grasland dat het kalkhoudende zand langs de lijnen in Neerpede en Haren gekoloniseerd heeft. Technische, financiële en veiligheidsoverwegingen verhinderen dat de natuur overal haar gang mag gaan. De oplossing is een beheer in overleg tussen de verschillende betrokkenen: regelmatig snoeien van het struikgewas, stukken met min of meer dichte begroeiing die elkaar opvolgen en het kappen van grote bomen waar de veiligheid dat vereist. Overigens geven open plekken naast de spoorlijn, zoals het Josaphatstation, blijk van een bijzonder grote biologische rijkdom. De plantengroei koloniseert er allerlei milieus: de sintels, de kalkhoudende ballast, de porfierbestrating, de betonnen plavuiten... Zeldzame insecten, zoals de blauwvleugelsprinkhaan en de sikkelsprinkhaan (een soort sabelsprinkhaan) komen er voor naast andere ongewervelde dieren die houden van

Open plekken en minibiotopjes

« Gaten in het weefsel

Onbebouwde terreinen en braakliggende gronden tussen twee gebouwencomplexen zijn open plekjes die in geen tijd kunnen uitgroeien tot rotte plekken in het stadsweefsel. Een eenvoudige omrastering of schutting zou voorkomen dat ze uit-

groeien tot sluikstortplaatsen en zou ze ook beter integreren in de lijn van de bebouwing. Achter de beschutting van een omheining worden deze plekken spontaan gekoloniseerd door pionierplanten, waardoor ze, in afwachting van een eventuele heropbouw, de rol van minibiotop voor fauna en flora kunnen spelen. Grotere stukken braakliggende grond zouden ook gebaat zijn bij een tijdelijke inrichting, die naar gelang van het geval, een recreatieve, landschappelijke en/of ecologische functie zou krijgen.

Een grootschalig project

De site van Turn en Taxis, een groot industrieel terrein op de plaats van het oude goederenstation, bereidt zich voor op een gedaanteverwisseling. Het is de ideale plaats voor een groene verbinding tussen het kanaal en de Bockstaellaan. Aangezien de wijk waarin het terrein ligt bijzonder arm is aan groen, is deze site echt iets bijzonders, want gedurende de jaren dat ze braak lag, heeft de biodiversiteit er zich ongestoord kunnen ontwikkelen. Naast jonge wilgenstruiken en berken is er een gevarieerd milieu van lage en hogere vegetaties opgeschoten. Er zijn insecten opgedoken die in het Gewest zeldzaam zijn of voordien zelfs niet voorkwamen. Bij het beheer van deze site zullen verschillende projecten in overleg met elkaar gerealiseerd worden: het project Music City zal de bestaande gebouwen en hallen betrekken, er zal woonruimte gecreëerd worden en sommige delen zullen hun industrieel karakter behouden. Met het oog op het groene netwerk moet een geheel van logische en samenhangende ingrepen ervoor zorgen dat een aantal verschillende groene zones in het leven wordt geroepen en dat de ecologische corridors behouden blijven.

Gebouwen en woonzones

« Voor de deur

In Brussel beschikken veel privé-woningen over een voortuin. Jammer genoeg is deze ruimte, alle verbodsbepalingen ten spijt, dikwijls geplaveid en omgevormd tot parkeerplaats. Een aantal gemeenten wil deze voormalige voortuintjes opnieuw hun vroegere bestemming geven en spoort de bewoners dan ook aan om er de natuur opnieuw toe te laten. De bouw- en milieuvergunningen die door het Gewest worden afgeleverd bevatten eveneens clausules inzake de vergroening van fabrieksterreinen, administratieve blokken, flatgebouwen en parkeerterreinen die er al te vaak onaantrekkelijk bijliggen.

hoogte kan bekijken, bieden deze groene daken nog heel wat andere voordelen: ze filteren het regenwater, dat ook eerder zal verdampen dan voor overbelasting van de rioleering zal zorgen; de plantengroei houdt het stof tegen, zorgt voor een hogere luchtvochtigheid en verbetert ook de thermische isolatie van het gebouw.

fi Tuinen en terrassen

Om de initiatieven van de overheid te steunen moet iedereen actief meewerken aan de verfraaiing van de stad. In zijn privé-tuin, op zijn balkon of terras kan de Brusselaar het nuttige aan het aangename koppelen. Burgers die in hun tuin wat meer wilde natuur aan bod willen laten komen, kunnen van het project «Een tuin vol vogels» gratis en individueel advies krijgen.

» Bloemrijke gevels en daken

Blinde muren, troosteloze gevels, brugpeilers, palen, tunnelingangen... Al

deze her en der in de stad verspreide elementen zou men zonder veel moeite kunnen opfleuren. Trompe-l'oeils, klimplanten, bloembakken tegen de gevels... originele oplossingen genoeg! Waarom de platte daken, die in de stad toch een belangrijke oppervlakte innemen, niet omvormen tot evenzoveel daktuinen? Naast het aantrekkelijk uitzicht voor iedereen die de stad van op een

Sport in een aangename omgeving

Sportterreinen nemen een flink deel van de groene ruimten van het Gewest voor hun rekening. Omdat ze meestal uitsluitend zijn ingericht voor sportbeoefening en over slechts één soort van uitrusting beschikken, laat hun integratie in het landschap nogal eens te wensen over en vindt de gewone wandelaar ze ook niet meteen aantrekkelijk. Het is een van de doelstellingen van het groene netwerk dat de uitbaters hun sportvelden zodanig zouden inrichten dat ze meer tegemoetkomen aan de functie van openbaar park: wandelaars toelaten op hun velden, banken plaatsen...

Speelsterreinen

Jongeren toegelaten in de stad

Een aangenaam Brussel betekent ook: leefbare binnenplaatsen en plantsoenen. Achter gevels van gebouwen en tussen de straatjes van de wijken bruisht het van het leven. Als deze ruimten tenminste niet in beslag worden genomen door parkeerplaatsen of gebruikt worden als wanordelijke opslagplaats. Met de aanleg van terreinen voor spel, sport en ontspanning wil het groene netwerk ook hier een andere richting inslaan.

Ravotten in het park

Zo is het Liedekerkepark, niet ver van het Sint-Joostplein, een van die talrijke openbare plaatsen die trachten tegemoet te komen aan de enorme behoefte die bij de bevolking van het centrum leeft: plaatsen waar kinderen kunnen spelen en zich uitleven. Voor de kleinsten is er water en zand om mee te klieren, peuters vinden er een piratenschip, een kasteel, schommels, klimrekken, er is animatie, een rustig hoekje... Zowel de gemeenten als het Gewest nemen hier initiatieven, denk maar aan Kinderparadijs in Etterbeek, Klein Zwitserland in Elsene of het Lakenveld in Molenbeek.

« Een park op maat

Het Bonneviepark in Molenbeek is echt van de buurtkinderen. In de jaren '70 werden door de constructie van de metro heel wat huizen met de grond gelijk gemaakt. De open plek werd door de kinderen van het Bonnevie-buurthuis omgetoverd tot tijdelijk speelterrein. Later toonde eerst de gemeente en daarna ook het Gewest belangstelling voor het project. De speeltuigen waarop de kinderen nu ravotten hebben ze op creatieve namiddagen zelf uitgedacht en ontworpen; de grootsten onder hen hebben de handen in elkaar geslagen in een coöperatieve vereniging en samen de tuigen vervaardigd uit polystyreen. Ook het beheer van dit ongewone park gebeurt in een samenwerkingsverband: de gemeente staat in voor alles wat met de veiligheid te maken heeft, het BIM zorgt voor het groot onderhoud, het buurthuis voor de relaties met de bewoners en de coöperatieve voor de dagelijkse opknappbeurt. Dit eerste overlegmodel heeft school gemaakt: in het Gaucheretpark, het Dauwpark en het Groene Driehoekpark lopen thans gelijkaardige experimenten.

Pleinen

« Flikflooiën op het plein

Pleinen zijn ontmoetingsplaatsen bij uitstek, centra van commerciële activiteit en zorgen voor ademruimte in de stad. Maar wildparkeerders en het drukke verkeer zorgen er vaak voor dat deze aangename aspecten niet eens de kans krijgen om zich te ontwikkelen. Wat straatmeubilair en een beetje verbeelding volstaan soms om ze te doen heropleven: banken, speelhoekjes, vrije ruimte om activiteiten te organiseren, een rommelmarktje,...

Gezocht: gezelligheid

Tegenover het station van Schaarbeek ligt het Elisabethplein, op dit ogenblik een druk verkeersknooppunt voor trams, waar fietsers en voetgangers extra voorzichtig moeten zijn. Er bestaat een project om het centrum van het plein vrij te maken voor het houden van rommelmarkten en kermissen, met banken en stukken groen waar mensen niet kunnen gehinderd worden door het verkeer. De trams mogen er blijven draaien, maar in een nieuwe baan die veiliger zal zijn voor fietsers. Op het plein en in de omgeving zullen nieuwe aanplantingen komen.

Andere context, andere stijl

Het Betlehemplein ligt midden in een dichtbevolkte wijk van Sint-Gillis, met smalle straatjes en veelal oude huizen. Het heeft heel wat voeten in de aarde gehad vooraleer de inrichting ervan voldeed. Verschillende pogingen om het plein te vergroenen zijn op een sissert uitgelopen. Door te kiezen voor bestrating en een verhoogde rand rond enkele afgeschermden bomen komt het decor nu tegemoet aan ieders wensen: kinderen kunnen er spelen, de oudere mensen zitten er op de banken elkaar verhalen te vertellen en de restaurantbezoekers genieten van een omgeving die niet langer systematisch verloedert.

» Geïsoleerde voorbeelden?

Nieuwe verharding en aanplantingen hebben van het Lemmensplein in Anderlecht opnieuw een ontmoetingsplaats gemaakt, een gunstig resultaat dat nog in de hand wordt gewerkt door de recente aanleg van het Dauwpark. De Nieuwe Graanmarkt in het hartje van Brussel is een verademing in deze zeer dichtbebouwde wijk: parkeren is er streng gereguleerd en er zijn bomen aangeplant die binnen enkele jaren voor schaduw zullen zorgen. Op het Sint-Jobplein in Ukkel is het parkeren van auto's voortaan gereguleerd, wat het voor de talrijke markten die er gehouden worden heel wat gemakkelijker maakt.

Een netwerk voor vandaag en morgen

Langzaam maar zeker wordt in Brussel een netwerk van gezelligheid, openheid en ademruimte geweven. Er zijn de werken langs de Woluwe, die een voorafspiegeling vormen van de ontwikkeling die zich morgen een weg zal banen doorheen het zuidoosten van de stad. Elders, ten westen van de stad, wordt zeer binnenkort gestart met de werken die de Zavelenberg op een aangename manier zullen verbinden met het moeras van Ganshoren.

Ook dwars doorheen de stad tekenen groene en blauwe trajecten zich af: van het Gaucheretplein naar de Koning Albert II laan, of van het Lakenveld naar het kanaal. Beetje bij beetje worden de groene en blauwe stukken verlengd en groeit het weefsel van het netwerk.

Naast de regionale basislijnen wordt de dynamiek van dit concept ook zichtbaar op lokaal vlak. Hier spelen verschillende instellingen een rol: het Brussels Instituut voor Milieubeheer, het Bestuur Uitrusting en Vervoer, de betrokken gemeentelijke administraties, de MIVB, de NMBS. Alle werkzaamheden dienen dus vooraf goed doordacht en besproken te worden alvorens ze samen uitgevoerd en beheerd worden.

Voor de openbare, regionale en gemeentelijke overheden is deze planning wettelijk verplicht, maar de bijdrage van zoveel mogelijk privé-initiatieven (verenigingen, bedrijven, privé-persoon...) kan het netwerk dat er op het terrein uit groeit, alleen maar verrijken. Zo kunnen bv. de richtlijnen bij de toekenning van milieu- of stedenbouwkundige vergunningen een van de vele middelen zijn om het netwerk te realiseren.

Maar naast het wettelijke raamwerk kan iedereen op vrijwillige basis meedoen en profiteren van deze dynamiek. En dat kan op vele manieren!

In de eerste plaats door te genieten van de aangename sfeer die het netwerk creëert voor het leven in de stad: gebruik de groene continuïteit, zet u neer op een of andere bank, neem de fiets om u door de stad te verplaatsen of trap eens tegen een balletje! Door ook aan het netwerk te denken bij de (her)aanleg van uw eigen stukje vrije ruimte: zet planten op uw dak of aan uw voordeur en versier uw gevel. En door tenslotte uw gemeente te overtuigen actief mee te werken aan deze beweging.

Op dit ogenblik zijn een groot aantal projecten in voorbereiding. Maar nu reeds vinden voetgangers en fietsers, hoe langer hoe meer, rustige en aangename wandel- en fietstrajecten.

18

Voor alle bijkomende inlichtingen :
Brussels Instituut voor Milieubeheer, de milieu-
administratie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dienst milieu-info
Gulledelle 100, 1200 Brussel
Tel.: 02 775 75 75 - Fax: 02 775 76 11
E-mail: info@ibgebim.be
<http://www.ibgebim.be>

Het groen en blauw Netwerkplan kadert ook in het Life-Natureprogramma van de E.C.
life/nat/B/5167 (1998-2001)

Concept en redactie Texto, SNC, Bruxelles

Vertaling LINK

Grafisch concept en tekeningen Frédérique Guiot

Foto's Xavier Claes, Machteld Gryseels, Marcel Van Hulst

Regionale kaarten Jean-François Sac

Leescomité Marianne Desager, Philippe De Staercke, Machteld Gryseels, Serge Kempeneers, Joël Merlin, Tom Penxten, Jean-Christophe Prignon, Rachelle Rubert, Philippe Soetens, André Thirion, Frank Vermoesen.

Verantwoordelijke uitgevers

Jean-Pierre Hannequart & Eric Schamp
Gulledelle 100 - B-1200 Brussel

Wettelijk Gedeponeerd 5762/15/2000